

*Belesimulva az otthoni tájba**Páll Lajosról*

kinék megadatott a lehetőség vagy inkább kiváltság, hogy időről időre felkereshesse korondi otthonában Páll Lajost, az tudja: bármikor érkezik, a festőállványon éppen készülő képet talál. Így volt ez a hetvenes években, így a nyolcvan-kilencvenesekben, nemkülönben legutóbb, most ősszel, amikor megfordultam nála. Csak éppen az idő telt valamennyit, és közben öregedtünk egy cseppet, az élet változott nagyot, s a romániai elnyomó rendszer – amely annyi kínt, keservet, bajt, bánatot, szenvedést okozott a festő költőnek – megbukott. Aztán meg kialakult ez a mai groteszk társadalmi furcsaság, amelyben szintén majdhogynem lehetetlen élni, a szellem, az alkotás megszállottjainak különösen. De eszembe jut a Kiváló, Érdemes művész egyik szenteciája, több mint egy évtizede jegyeztem le szülőfalujában (egyik erdélyi méltatója, az író Bogdán László szavaival), „önkéntes száműzetése, életformává nemesült magánya” színhelyén, Korondon, egy vallomások műhelybeszélgetés alkalmával: „Élni nem muszáj, festeni igen.”

„Csak azért is!” Ezt nem akkor mondta, de ha különleges egyéniségére, helytállására, hűségére, emberségére, öntörvényű, ecsettel és tollal kiteljesített, „fecskefarkú művésze” sajátosságaira gondolunk, ezt is azonnal hozzá kell tennünk az elhangzott mondatához. Verses példát is adhatunk rá, *Az emlékezet* címűből: „Ki egyszer végigélte és mégis / folytatja, mert a csodákban még hisz, / hát buborékerejét veszíti sok víz, / így emlékezek én is, csak azért is.” Ez az érzés, ez az alapállás, a festeni muszáj igénye több mint fél évszázada tudatosult benne, elképzelhető, micsoda többletként jelenthettek számára azok a borzalmas évek, amikor koholt vádak alapján elítélték, s a dunai lágereben, illetve a börtönökben nem foghatott ecsetet, nem festhetett, nem rajzolhatott. Szerencse, hogy verset írni fejben is tudott. Aztán amikor már visszavonulva szűkebb pátriájába, a látszólagos vidéki eseménytelenségbe, de végre szabadlábban, mindkét műzának egyforma szenvedéllyel hódolhatott, a Fennvaló erőt is adott hozzá, hogy egymás után szülessenek a képek, papírra kerüljenek a versek, terebélyesedjék az életmű, amely megkettőzve közvetíti az alkotó üzenetét, a kényszerűség béklyójában hosszasan kimerített gondolatait, metaforikus, jelképekkel telített, látvánnyá szublimált tájélményeit. Saját festményeivel, grafikaival illusztrált tucatnyi kötetről, képeiről, melyek sűrű egymásutánban örökítették meg a székely fazekasok hírneves faluját és a Firtos környékét, majd „akár az átkok és a fohások, szétszóródtak a Kárpát-medencében, és jutott belőlük napnyugatra s a messzi Amerikába is”, nagyon sokan és sokat írtak, beszéltek. Műértők és egyszerű vers- meg művészetkedvelők egész legendáriumot kerekítettek a Sóvidék e talentumait kitartóan gyarapító hű fia köré. Még kellő időben a díjak is elérték, a velük érkező laudációk pedig bőszégesen elárastották méltatásokkal. Nem szeretnék

Páll Lajos korondi festőművész 2011-ben Szervátiusz Jenő-díjban részesült.

ismételni közismert dolgokat, abban azonban biztos vagyok, hogy a mostani elismerés, a Szervátiusz Jenő-díj és mindaz, amit jelképez, a számára legkedvesebb kitüntetések sorába illeszkedik. Elvégre ebbe a mindenkori otthont is beleérezheti, az elődök kézfogását is meg azt a helyet, ahova sorsszerűen vissza kellett találnia, s ahol természetes, hogy a legtöbben Páll Lajinak szólítják. Az már csak tetézheti az otthonosság érzését, hogy szerte a világon számos barátot, jó ismerőst tudhat maga mögött, akik ugyancsak Lajiként gondolnak rá, s ha útra kelnek, elsősorban miatta keresik fel ezt a jellegzetes Páll Lajos-i festményekbe átlényegített szép, balladás tájat.

„Meglitted hát hol bevárd öregséged, / a kertet, házat, az utat, a szemközti völgyet” ...csendülnek meg bennem a verssorok. Sokan képesek idézni Páll Lajos hol dalszerűen derűs, hol meg önmarcangolón drámai, máskor rezignált, önvizsgálatra készítő költeményeit, sokakban sorsképei, a Sóvidéket akárha naplószerű rendszerességgel felmutató „látomásai”, szigorú önarcképei vagy élénk színekben pompázó karakteres kompozíciói sejlenek fel. Szikrázó tél és ragyogó tavasz, pompázatos őszi a dombos, hegyes tájon, a megtartó falu ezernyi arcával, nélkülözhetetlen állataival, lovakkal, bivalyokkal, tehenekkel, juhokkal. Ember kevesebb, de nem kétséges, ő ura e tájnak. Persze, fordítva is igaz, itt mindenhez igazodni kell. Évszakhoz, időjáráshoz, természethez. Háziállathoz, még a vadakhoz is. Ezek, akárcsak a medve, amelyből kisgyerekként apja elvárása szerint naponta oly sok példányt kellett agyagból mintáznia, költőnek, festőnek metaforaként is szolgál. Hogy is szól az egyik versbe szedett emlékfoslány?

*Nekem ez a medvetánc
hibetetlen emlék.
Ő járt itt, az elvarázsolt,
s meg sem érdemelték.
Május előtt unta már,
rókaképpel nézik,
tánc nem volt, mi dobszóra ment
falubosszán végig.
Járta-járta komolyan,
s nekem kacsintott még.
Ő már tudta, fog az átka,
s kik maradnak medvék.*

(Medvetánc képem alá)

A Sors Páll Lajossal is eljárta a maga vég nélküli táncát. Ez azonban nem volt újdonság számára. „Nagyapám is járta, / az apám is járta, / ebbe sajdukt annyi őszám / időt táncolt lába.” Ma már neki is minden nehezebb, hetven fölött gyakoribbak a sajdulások, de szó sincs arról, hogy földadná. Mondom, akkor is festett, amikor legutóbb felke-restem. És pár nap múlva újabb egyéni tárlata nyílik Budapesten. Volna bőven, mivel dicsekednie. De ha összegezni kell, a rá jellemző szűkszavúsággal, tőmondatokban, korondi ízzel, zamattal, önironikusan mondja a magát. Amint öt évvel ezelőtt is tette a Magyar Művészeti Akadémia kolozsvári vándorülésén rögzített bemutatkozásán. Ebből ragadok ki pár sort: „Csodagyermek nem voltam, a beszédem rá a bizonyíték. Okos öreg nem leszek, vagy okosabb és öregebb, mondhatnám a betegségeimet. Sárgaság,

gyomorfekély, vesekő, reuma, érszűkület satöbbi. Gyermekkorom kalapjára szinte bűnösen nagy álmokat rajzoltam. Ott szerepeltek az összes nagy hadvezérek. Sokszor azt hittem, Assisi Szent Ferenc leszek. Vagy Korondon plébános... Sok foglalkozásom volt. Több is, mint amennyi illene. Építettem gátat, házat, izzadtam a katlanok tüze mellett, festettem képet, írtam verset, talán túl sokat, s most úgy vagyok, mint aki a havasról lejött, és mindenét leégve találta, a siratást váróknak pedig csak annyit mondott, na, hál' Istennek ezen is túl vagyunk. Van fiam, feleségem, lányom, házam, s remélem, hogy sosem lesz olyan kevés jókedvem, hogy kölcsönt ne adhatnék belőle kamat nélkül."

Újabb díjához gratulálva, kívánom, hogy ebből a jókedvből és jó egészségből minél több adassék neki, hadd szerezzen vele továbbra is örömet másoknak is. És ha ő nem is szereti a nagy szavakat, juttassuk eszébe, hogy már rég beletartozik abba a rokonszenv övezte kultuszkörbe, ami hetedhét országban a Székelyföldet övezi. Példa rá a tizenhét esztendeje elhunyt kanadai költő, a Korondhoz csak érzelmileg kötődő Tamási Miklós, aki értékes könyvtárát a Firtos Művelődési Egyesületre hagyta, és verset is írt a Páll Lajos által is istápoltt korondi lapba, a *Hazanézó*be. Íme négy sora a *Tavaszwáró* című költeményből: „Jönnek Firtosról a felhők / szétszaggatják a gyászkendőt / s mikor kinyílik a határ / Páll Lajos majd holdfényt kaszál.”

Vágd a rendet, Laji, még nagyon sokáig!

Korond télen

NAGY MIKLÓS KUND (1943) marosvásárhelyi közhíró, főszerkesztő, művészetkritikus.